

“ महाराष्ट्राची आर्थिक पाहणी अहवाल “

या अहवालासाठी लागणारी पिकक्षेत्र व सिंचित क्षेत्राची आकडेवारी संकलित करणेबाबतची कार्यपद्धती.

महाराष्ट्र शासन

जलसंपदा विभाग

शासन निर्णय क्र. सिंचिचौसअ/(४४/२०१५)/सिंच्य (सां.)

मंत्रालय, मुंबई-३२.

दिनांक:- २६ ऑगस्ट, २०१६

वाचा : १. दिनांक १४.६.२०१४ रोजी विधीमंडळात सादर करण्यात आलेला विशेष चौकशी समितीचा अहवाल

२. जलसंपदा विभागाचा शासन निर्णय क्र.संकीर्ण २०१४/(२४८/२०१४)/मोप्र-२, दि.२५ .८. २०१४

प्रस्तावना :-

राज्यातील सिंचन विषयक विशेष चौकशी समितीने शासनास सादर केलेल्या अहवालावरील कार्यपालन अहवाल विधीमंडळाने मान्य केला आहे. सिंचन विषयक विशेष चौकशी समितीने सिंचन क्षेत्रासाठी एकूण ४२ प्रशासकीय सुधारणा सुचविल्या असून यातील शिफारस क्र. १२ ही पीक क्षेत्राच्या मोजणीची कार्यपद्धती निश्चित करणेबाबत आहे. सद्यस्थितीमध्ये राज्यातील २५० हे. पेक्षा जास्त सिंचन क्षमता असलेले प्रकल्प व अधिसूचित नदया नाल्या वरील उपसा योजनांच्या लाभक्षेत्रातील सिंचित क्षेत्राची माहिती जलसंपदा विभागामार्फत संकलित केली जाते, १०० ते २५० हे. सिंचन क्षमतेच्या सिंचन प्रकल्पांवरील सिंचित क्षेत्राची माहिती जलसंधारण विभागामार्फत, ० ते १०० सिंचन क्षमतेच्या प्रकल्पावरील सिंचन क्षेत्राची माहिती स्थानिक स्तर व कृषी विभागामार्फत आणि अधिसूचित नसलेल्या नदया, नाले व लाभक्षेत्रा बाहेरील सिंचित क्षेत्राची माहिती महसुल विभागामार्फत संकलित केली जाते. सिंचित क्षेत्राची माहिती संकलनामध्ये विविध विभागामध्ये समन्वय नसल्याने या माहितीचे संकलन करण्यास विलंब होतो. त्यामुळे राज्यपातळीवर सिंचित क्षेत्राची अचूक माहिती वेळेवर उपलब्ध होत नसल्याचे निदर्शनास येते. या अनुषंगाने गाव पातळी पासून राज्यपातळीपर्यंत सिंचित क्षेत्र व पीक क्षेत्राची माहिती संकलीत करण्याची कार्यपद्धती निश्चित करण्याचे शासनाचे विचाराधीन होते. त्यानुसार शासन पुढीलप्रमाणे निर्णय घेत आहे.

शासन निर्णय :-.

पीक पहाणी/ मोजणीसाठी महसूली गाव हा निकष असेल. यासाठी खालील शासकीय कर्मचारी व अशासकीय सदस्य असलेली गाव पातळीवर समिती असेल.

१) सरपंच	अध्यक्ष
२) विविध कार्यकारी सोसायट्यांचे अध्यक्ष	सदस्य
३) प्रगतीशील शेतकरी महिला	सदस्य
४) प्रगतीशील शेतकरी पुरुष	सदस्य
५) पोलीस पाटील	सदस्य
६) ग्रामसेवक	सदस्य
७) कृषि सहायक	सदस्य
८) जलसंपदा विभागाचा एक प्रतिनिधी	सदस्य
९) जलसंधारण विभागाचा एक प्रतिनिधी	सदस्य
१०) तलाठी	सदस्य सचिव

२) समितीची कार्यपद्धती :-

- २.१ प्रत्येक हंगामामध्ये गाव कामगार तलाठी, कालवा निरीक्षक व कृषि सहायक, स्वतंत्रपणे त्यांच्या विहित कार्यपद्धतीप्रमाणे व सुचनांप्रमाणे पिकाखालील क्षेत्राची माहिती संकलित करतील.
- २.२ जलसंपदा विभाग पुढील स्रोताद्वारे झालेल्या सिंचित क्षेत्राची/ पीक क्षेत्राची माहिती देतील.
- अ) कालव्याद्वारे झालेले सिंचित क्षेत्र.
- ब) राज्यस्तरीय प्रकल्पाच्या लाभक्षेत्रातील विहिरीवरील क्षेत्र.
- क) जलाशयावरील व कालव्यावरील शासकीय/ खाजगी सहकारी उपसा सिंचनयोजनाद्वारे सिंचित झालेले क्षेत्र.
- ड) अधिसूचित नद्यावरील खाजगी व्यक्तीगत/ सहकारी उपसा सिंचन योजनाद्वारे सिंचित झालेले क्षेत्र.
- २.३ महसुल विभागातील गावपातळीवरील तलाठी हे खालील क्षेत्राची मोजणी करतील
- अ) स्थानिक स्तरीय प्रकल्पातून होणारे सिंचित क्षेत्र / पिक क्षेत्र
(जलसंधारण विभागाने यासाठी स्वतंत्र यंत्रणा निर्माण करणे आवश्यक आहे, तथापि तोपर्यंत ही माहिती तलाठी सादर करतील)
- ब) प्रकल्पाच्या लाभक्षेत्राबाहेरील खाजगी क्षेत्रात खोदलेल्या व विंघन विहिरीखालील सिंचित क्षेत्र.
- क) गावातील लागवडीलायक नसलेले क्षेत्र
- ड) गावातील लागवडीलायक तथापि पडीक असलेले क्षेत्र

इ) अधिसूचीत न झालेल्या नद्यावरील व्यक्तीगत/सहकारी उपसा सिंचन योजनांद्वारे सिंचित झालेले क्षेत्र.

२.४ कृषी विभागातील कृषि सहायकामार्फत राज्यस्तरीय व स्थानिकस्तरीय योजना सोडून इतर सर्व प्रकारे होणा-या सिंचित क्षेत्र व पीक क्षेत्राची पाहणी/मोजणी करावी.

२.५ जमाबंदी आयुक्त, पुणे यांनी

१) कृषी आयुक्त, पुणे

२) मु.अ. जलसंपदा, पुणे

३) मु.अ. जलसंधारण, पुणे

४) संचालक, अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, मुंबई,

यांची १५ दिवसात बैठक घेऊन गावपातळीवरील पिकक्षेत्र व सिंचन क्षेत्र संकलना बाबतची विविध विभागांची प्रपत्रे निश्चित करावीत. अंतिम करण्यात आलेली प्रपत्रे संबंधित विभागांना त्वरीत पाठवावीत जेणे करुन आर्थिक पाहणी अहवालासाठी माहिती संकलनात सुसुत्रता राहिल तसेच माहिती विहीत कालावधीत संकलित करणे शक्य होईल.

२.६ गावकामगार तलाठी ग्रामसमितीची बैठक बोलावतील त्या बैठकीमध्ये तिन्ही विभागाचे कर्मचारी त्या त्या हंगामातील पिका खालील व सिंचित क्षेत्राची त्यांनी संकलित केलेली माहिती सादर करतील व त्यावर समितीमध्ये चर्चा करुन ही आकडेवारी निश्चित करण्यात येईल . विविध विभागाने केलेल्या पिक पाहणीत द्विरुक्ती (duplication) होणार नाही तसेच मोजणी/ पहाणी न केलेले क्षेत्र राहणार नाही याची खात्री करेल.

२.७ महसुली गावाच्या शिवारात कोणतेही सिंचन क्षेत्राची नोंद वगळली जाणार नाही याची दक्षता घेण्यात यावी. जर एखाद्या सदस्या कडून समितीला अहवाल सादर केला जात नसेल अथवा सादर केला गेला नाही तर सदर अहवाल नेमका कोणी सादर करावा याचा निर्णय समिती घेईल. अशा प्रकरणी माहिती गोळा करुन समितीस सादर करण्याकरिता समिती अध्यक्ष हे समिती मधील शासकीय सदस्य, जसे की ग्रामसेवक, कृषी सहायक, जलसंपदा/जलसंधारण विभागाचा प्रतिनिधी व तलाठी यापैकी कोणालाही निर्देश देतील. अध्यक्षांना आवश्यक वाटल्यास काही

क्षेत्राची नजर पाहणी करुन उपलब्ध झालेल्या माहितीची खातरजमा (Validation) करु शकतील.

२.८ हंगाम निहाय पिकाखालील व सिंचित क्षेत्राची अंतिमतः संकलीत केलेली माहिती ग्रामसमितीचे अध्यक्ष आणि सदस्य सचिव यांच्या स्वाक्षरीने तहसिलदार यांच्याकडे पाठवून त्याची प्रत तालुका कृषी अधिकारी, उप अभियंता जलसंपदा विभाग यांच्याकडे पाठवतील. तहसिलदार तालुक्याची माहिती संकलीत करुन तालुका समितीसमोर सादर करतील आणि तालुका समितीच्या मान्यतेने जिल्हाधिकारी यांच्याकडे पाठवतील.

३) तालुकास्तरीय पीक पहाणी समिती व तिचे कार्य

३.१ तालुकासमितीची कार्य रचना खालीलप्रमाणे राहिल .

१) तहसिलदार	अध्यक्ष
२) गटविकास अधिकारी	सदस्य
३) तालुका कृषी अधिकारी	सदस्य
४) उप अभियंता, जलसंपदा विभाग	सदस्य
५) उप अभियंता, जलसंधारण विभाग	सदस्य
६) निवासी नायब तहसिलदार	सदस्य सचिव

३.२ या समितीची कर्तव्ये खालीलप्रमाणे असतील.

- I. प्रत्येक हंगामाच्या पिक पाहणीपूर्वी समितीची बैठक घेवून गावपातळीवरील कर्मचा-यांना वेळापत्रक ठरवून देणे व मार्गदर्शन करणे.
 - II. हंगामनिहाय गावपातळीवरील कर्मचारी आणि ग्रामसमिती त्यांचे काम योग्य पध्दतीने करीत असल्याची खातरजमा करणे.
 - III. हंगामनिहाय पिकाखालील व सिंचित क्षेत्राचे संकलन करुन जिल्हाधिकारी यांना पाठविणे.
- ४) जिल्हाधिकारी त्या त्या हंगामातील पिकाखालील क्षेत्राची तालुकानिहाय माहिती संकलित करुन कृषि आयुक्त यांना पाठवतील आणि त्याची प्रत विभागीय आयुक्त, मुख्य अभियंता, जलसंपदा विभाग व मुख्य अभियंता, जलसंधारण विभाग यांना पाठवतील.
- ५) कृषी आयुक्तांनी समांतररित्या जिल्हानिहाय संकलित क्षेत्राची पडताळणी MRSAC मार्फत Remote Sensing द्वारे करावी.

६) कृषि आयुक्त सर्व जिल्हयाची माहिती एकत्रित करुन हंगामनिहाय व पिकनिहाय सिंचित व जिराईत क्षेत्र संकलित करुन शासनाकडे कृषि, महसुल, जलसंपदा, जलसंधारण व नियोजन या विभागांच्या सचिवांना पाठवतील.

७) शासनाचा कृषी विभागाने हंगामनिहाय पिकनिहाय क्षेत्राची माहिती संकलित करुन राज्याची अंतिम माहिती Director of Economics & Statistics यांच्या मार्फत प्रसिध्द करावी.

८) हंगाम निहाय पिकाखालील/ सिंचीत क्षेत्राची माहिती संकलीत करण्याची अंतिम तारीख खालील प्रमाणे असेल.

अ.क्र.	हंगाम	गाव पातळी	तालुका पातळी	जिल्हापातळी	राज्य
१	खरीप	३० नोव्हेंबर	१५ डिसेंबर	३१ डिसेंबर	१५ जानेवारी
२	रब्बी	१५ एप्रिल	३० एप्रिल	१५ मे	३१ मे
३	उन्हाळी	१५ ऑगस्ट	३१ ऑगस्ट	१५ सप्टेंबर	३० सप्टेंबर

सदर शासन निर्णय हा संदर्भ २ नुसार शासनाने अप्पर मुख्य सचिव (नियोजन) यांचे अध्यक्षतेखाली नियुक्त केलेल्या सचिव समितीच्या दि. ०९ ऑगस्ट, २०१६ चे बैठकीत चर्चा होऊन मान्य मसुद्यानुसार निर्गमित करणेत येत आहे.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०१६०८२६१६४१३०४७२७ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकीत करुन काढण्यात आला आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(य.का.भदाणे)

शासनाचे अवर सचिव,

प्रत:-

१. मा. राज्यपाल यांचे सचिव, राजभवन, मुंबई
२. मा. मुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई
३. मा. मंत्री, जलसंपदा यांचे स्वीय सहायक, मंत्रालय, मुंबई
४. मा. राज्यमंत्री, जलसंपदा यांचे स्वीय सहायक, मंत्रालय, मुंबई
५. सर्व विधानसभा सदस्य / विधान परिषद सदस्य

६. स्विय सहायक, मा. मुख्य सचिव, मंत्रालय, मुंबई
७. स्विय सहायक, अ.मु. सचिव, गृह मंत्रालय, मुंबई
८. स्विय सहायक, अ.मु. सचिव, वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई
९. स्विय सहायक, अ.मु. सचिव, नियोजन विभाग, मंत्रालय, मुंबई
१०. स्विय सहायक, अ.मु. सचिव (कृषी), कृषी व पदूम विभाग, मंत्रालय, मुंबई
११. स्विय सहायक, प्रधान सचिव, सामान्य प्रशासन विभाग, मंत्रालय, मुंबई
१२. स्विय सहायक, प्रधान सचिव, (महसूल) महसूल व वन विभाग मंत्रालय, मुंबई
१३. स्विय सहायक, प्रधान सचिव (जसं), जलसंपदा विभाग, मंत्रालय, मुंबई
१४. स्विय सहायक, सचिव, (जलसंधारण), ग्रामविकास व जलसंधारण विभाग, मंत्रालय, मुंबई
१५. स्विय सहायक, सचिव (लाक्षेवि), जलसंपदा विभाग, मंत्रालय, मुंबई
१६. स्विय सहायक, सचिव, महाराष्ट्र जलसंपत्ती नियमन प्राधिकरण, मुंबई
१७. स्विय सहायक, सचिव (प्रकल्प समन्वय), जलसंपदा विभाग, मंत्रालय, मुंबई
१८. महालेखापाल, महाराष्ट्र, मुंबई/ नागपूर
१९. जमाबंदी आयुक्त, पुणे
२०. विभागीय आयुक्त, कोकण/ पुणे/ नाशिक/ औरंगाबाद/ अमरावती /नागपूर
२१. सर्व मुख्य अभियंता जलसंपदा विभाग, अधिक्षक अभियंता/
२२. संचालक, अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, मुंबई
२३. सर्व जिल्हाधिकारी
२४. सर्व मुख्य कार्यकारी अधिकारी